

MEGHÍVOTT ÜNNEPI PLENÁRIS ELŐADÓ A MTNE 24. FÓRUMÁN

DR. BENKŐ ELEK 1954-ben, Kolozsvárt született. Egyetemi tanulmányait 1973–1978 között Budapesten, az Eötvös Loránd Tudományegyetem történelem–régészet szakán folytatta, majd visszatért Erdélybe, 1979–1988 között a Székelykeresztúri Városi Múzeum régész-muzeológus állását töltötte be. 1989 óta az MTA Régészeti Intézet munkatársa, ahol erdélyi témák mellett nagyobb összefoglalásokkal, régészeti topográfiai és környezetrégészeti kérdésekkel foglalkozik. Jelenleg a Pilisszentkereszt (Pest m.) határában fekvő, elpusztult pilisi ciszterci monostor összefoglaló régészeti monográfiáján dolgozik. Az MTA rendes tagja, az MTA II. osztályának elnöke. Legfontosabb erdélyi vonatkozású munkái: *Székelykeresztúri kályhacsempék. 15–17. század.* Bukarest, 1984; *A középkori Keresztúr-szék régészeti topográfiája.* Budapest, 1992; *Középkori mezőváros a Székelyföldön.* Kolozsvár, 1997; *Erdély középkori harangjai és bronz keresztelődencéi.* Budapest–Kolozsvár, 2002; *Kolozsvár magyar külvárosa a középkorban.* Kolozsvár, 2004; *Középkori udvarház és nemesség a Székelyföldön.* Budapest, 2008; *A középkori Székelyföld I–II.* Budapest, 2012; társszerzőként: *Székelyföld története,* Székelyudvarhely, 2016; *A székely írás emlékei,* Budapest, 2021.).

A Magyar Tudomány Napja Erdélyben 24. fórumán elhangzó előadás:

Erdély a Magyar Királyságban – régiók régészete a középkori Kárpát-medencében

Az előadás a középkori Magyarország régészeti kutatásában sokáig elhanyagolt, újabban viszont egyre fontosabb regionális kérdések köré épül. Egyrészt a régészet oldaláról tekinti át azokat a részleteket, amelyek alapján a központi régió (*medium Regni*) tárgyi emlékei nem jellemzik maradéktalanul a középkori ország teljes emlékanyagát, amennyiben a fenti területtől távolodva régészeti emlékeink egyre több eltérő sajátosságot mutatnak. Ez a leggyakoribb használati cikk, a kerámia esetében éppúgy megmutatkozik, mint a dunántúli, alföldi vagy erdélyi falvak építészete és szerkezete terén. Az előadó – követve kutatónemzedékek hosszú sorát – érzékeltetni szeretné, hogy Erdély egyike a Kárpát-medence azon nagytájainak, ahol a regionális fejlődés sajátosságai különösen jól megmutatkoztak, miközben e régió maga is jelentős belső tagolódást mutat. Az eltérések azonban a regionális dimenziókon belül maradnak. Erdély területén az államalapítás után lényeges fáziskésés nélkül megjelentek a Magyar Királyság sajátos területi intézményei, a várispánságok és a vármegyék, valamint a magyar egyházi hierarchiába illeszkedő erdélyi püspökség és plébániahálózata, ez utóbbival elválaszthatatlan kapcsolatban a települések rendszere. Mindezek hátrahagyott tárgyi emlékanyaga az Árpád-kori régészet egésze felől jól értelmezhető. Erdély későbbi fejlődése fő vonásaiban követte Magyarország többi részének fejleményeit, e folyamatban a szomszédos területek és az erdélyi nem magyar néprészek régészeti hagyatékát feltétlenül figyelembe kell venni.

MEGHÍVOTT ÜNNEPI PLENÁRIS ELŐADÓ A MTNE 24. FÓRUMÁN

DR. KOSZTOLÁNYI GYÖRGY a Pécsi Tudományegyetem professor emeritusa, az MTA alelnöke. Kosztolányi György több mint fél évszázada, gyermekgyógyászként került kapcsolatba a humángenetikával. Pályája során közvetlen tapasztalatokat szerzett az alapvető genetikai laboratóriumi technikák területén, és közel harminc évvel ezelőtt a Pécsi Orvostudományi Egyetemen saját koncepció alapján önálló

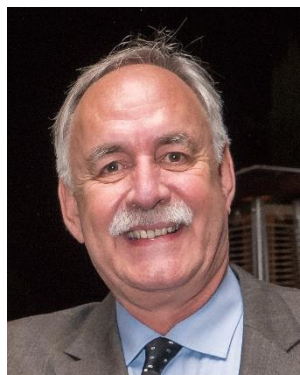
genetikai intézetet alapított, amelyet nyugdíjba vonulásáig vezetett. Tudományos és szakmai közéleti munkásságát számos hazai és nemzetközi feladat jellemezte. Több éven keresztül tagja volt a magyar és az európai humángenetikai társaságok vezetőségének. Nyolc évet töltött az UNESCO-ban, ahol aktívan részt vett a Nemzetközi Bioetikai Bizottság két alapvető genetikai dokumentumának megfogalmazásában. Emellett vezető szerepet vállalt a 2008-ban elfogadott, XXI/2008. számú „genetikai törvény” előkészítésében is. Államtitkári megbízottként szervezte a magyar Ritka Betegség Nemzeti Program kidolgozását, és több mint húsz éve irányítja azt a tudományos bizottságot, amely a humángenetikai és reprodukciós kutatási projektek szakmai és etikai véleményezését végzi. Munkássága a klinikai genetika transzdiszciplináris fejlődésének egyik legjelentősebb hazai és nemzetközi példáját mutatja, ötvözve a tudományos kutatást, a betegellátást, a bioetikát és a jogalkotást.

A Magyar Tudomány Napja Erdélyben 24. fórumán elhangzó előadás:

Egy tudományág transzdiszciplináris evolúciója: klinikai genetika

Az előadás új tudományágak kialakulásának folyamatát járja körül a klinikai genetika, egy rendkívül intenzív tevékenység evolúciójának elemzésével. A tudományágak kialakulásával foglalkozó kevés forrásmunka szerint az egyes ágak legalább három pontban különböznek egymástól: van saját módszertanuk, saját tevékenységi területük és ismeretelméletük. Jelen előadás hat olyan kritériumot vizsgál, amelyek a tevékenység megkülönböztető sajátosságát, egyéb területektől való különbözőségét jelenítik meg. Az elemzés arra a következtetésre jut, hogy a klinikai genetika kétségen kívül önálló tudományágnak tekinthető. Továbbmenve, a klinikai genetika túlterjed az orvosi diagnosztika tevékenységi körén. Több tudományág paralel fejlődése során, a tudományágak egymásra épülésével, egy kvázi evolúciós folyamatban a klinikai genetika transzdiszciplináris gondolkörre alakult. A klinikai genetika transzdiszciplináris jellegét figyelembe kell venni a kutatási projektek tervezésekor és bírálatakor, oktatási portfóliók összeállításakor és a szakpolitikai érdekérvényesítés során.

MEGHÍVOTT ÜNNEPI PLENÁRIS ELŐADÓ A MTNE 24. FÓRUMÁN

DR. MÓDY ISTVÁN a University of California Los Angeles (UCLA) Ideggyógyászati Tanszékének *Tony Coelho* címzetes professzora. Marosvásárhelyen született, ahol két évig orvosi tanulmányokat végzett, majd a kanadai University of British Columbián neurofiziológiából szerzett PhD-t. A Stanford Egyetem tanáráként fedezte fel a GABAerg gátlás tonikus formáját, amely ellentétben a gyors szinaptikus jelátvitellel, az idegsejtek állandó gátlását biztosítja az erre specializálódott extraszinaptikus receptorokon keresztül. Kimutatta, hogy a tonikus gátlást sok fontos hatóanyag befolyásolja, mint például a petefészek által termelt szteroidok és származékaik, a stresszhormonok és az alkohol. Kutatásai alapján fejlesztették ki az első hatékony, 2019 óta klinikai használatban is sikeres kezelést a szülés utáni depresszió gyógyítására. Legújabb kutatásai a leggyorsabban tüzelő gátlósejtek működésének gyógyszeres befolyásolására irányulnak, melyeknek fontos következményei lehetnek az Alzheimer-kór és az agyvérzés gyógyításában. Több mint 300 tudományos közleményét eddig >35,000 alkalommal idézték, Hirsch-indexe 96. A pályafutása során 24 alsó tagozatos diákot, 23 doktorandusz diákot és 36 posztdoktori munkatársat avatott be a tudományos kutatásba. 2001 óta az MTA orvosi osztályának külső tagja, az Arany János-érem, a John Charles Polanyi-, az Alfred Hauptmann-, a Jacob Javits-, a Michael-, a J. Allyn Taylor-, az Amerikai Epilepszia Társaság Alap kutatás díjak kitüntetettje. Tudományos munkásságáért és a Magyarország Barátai Alapítvány egyik alapító tagjaként 2018-ban vette át a Magyar Érdemrend tisztikeresztje kitüntetését.

A Magyar Tudomány Napja Erdélyben 24. fórumán elhangzó előadás:

Gyógyító agyhullámok

A központi idegrendszer idegsejtjei alapvetően elektromos áramot termelnek, mely meghatározza működésüket. Ezen elektromos tevékenységek hullámjellegű folyamatokba csoportosulnak, melyeket frekvenciájuktól függően a görög ABC betűivel jelölünk. Ezek közül a 30-tól 120 Hz-ig terjedő γ -oszcillációk egyik legfontosabb szerepe az idegsejtek összehangolása különböző agyi tevékenységek alatt, mint például az észlelés, tanulás vagy memória. A γ -oszcillációk előidézésében a legfontosabb szerep a leggyorsabban tüzelő parvalbumint tartalmazó gátló idegsejteknek jut ki. Egy olyan kis molekulájú hatóanyagot fejlesztettünk ki, amely képes ezen gátló idegsejteket specifikusan serkenteni, s általuk megnövelni a γ -oszcillációk amplitúdóját. Ez a szájon keresztül is ható kis molekula képes volt helyreállítani az Alzheimer-kórban szenvedő egerek memóriazavarát, és egy hét alatt rendbe hozta a kísérleti egerek agyvérzés utáni mozgáskorlátozottságát. Ez az első, parvalbumint tartalmazó, idegsejtekre irányuló specifikus terápia, amely jelenleg a gyógyszerfejlesztés fázisában van.

MEGHÍVOTT ÜNNEPI PLENÁRIS ELŐADÓ A MTNE 24. FÓRUMÁN

PROF. DR. MONOK ISTVÁN, az MTA doktora, a Szegedi Tudományegyetem, majd az Eszterházy Károly Egyetem (Eger), jelenleg a Tokaj-Hegyalja Egyetem (Sárospatak) egyetemi tanára, az Országos Széchényi Könyvtár volt, ma az MTA Könyvtár, Levéltár és Információs Központ főigazgatója, a Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság társelnöke. Számos hazai és külföldi könyvtár tudományos tanácsának, alapítványok kuratóriumainak, a Magyar Tudományos Akadémia tudományos, illetve elnöki bizottságainak tagja. A Gróf Mikó Imre Alapítvány és az MTA Könyvtörténeti Munkabizottság elnöke. Több könyv-, könyvtár-, olvasmány-, illetve művelődéstörténeti könyvsorozat és folyóiratok szerkesztője, a Magyar Könyvszemle főszerkesztője. A magyar és egyetemes művelődéstörténet, főként a 15–18. század olvasás-, olvasmány- és könyvtörténetének kutatója.

A Magyar Tudomány Napja Erdélyben 24. fórumán elhangzó előadás:

Karöltve a tudományos és kulturális örökség megőrzésében

Az EME és az MTA Könyvtár és Információs Központ együttműködése

A bicentenáriumát ünneplő MTA és Könyvtára az EME alapításától kezdve partnerségben dolgoznak nem csupán azért, hogy a tudományos kutatások eredményesek legyenek, hanem azért is, hogy ezek az eredmények minden generáció számára hozzáférhetőek legyenek, a friss felfedezések híre, tanulságai eljussanak a kortársakhoz. Ugyanígy hangsúlyt fektetnek arra is, hogy a magyar tudományos kiadványok, azok tartalma, akár többféleképpen bemutatva, tudományos és kulturális örökségként is hozzáférhetőek maradjanak.

Az együttműködés célja – ahogy az emberi értékek, az ember és a társadalom – nem változott az elmúlt több mint másfél évszázad alatt, a rendelkezésre álló eszközpark igen. De nem csupán ezeket a változásokat kell közösen követnünk, használni a technikai fejlődés nyújtotta lehetőségeket, hanem úgy kell megmaradni mindenkor érvényesen kitűzött céljainknál, hogy a tudománypolitikai tér legalább olyan gyakran változik, mint a minket körülvevő technológia. Mindkét változásnak vannak, lehetnek előnyei, és bizony komoly kockázatot is jelentenek a közös értékekre nézve.